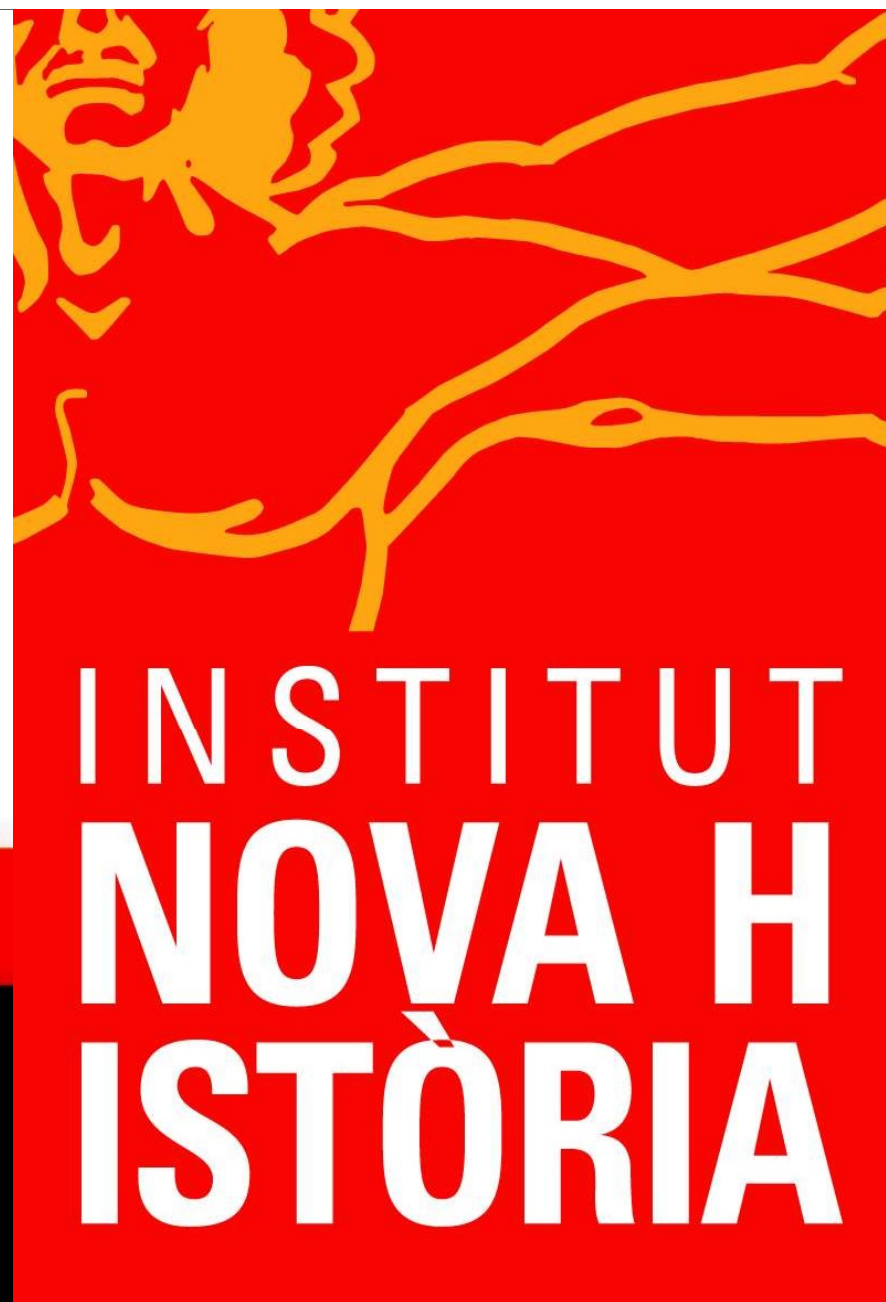

La pòlvora catalana vs. Les Guerres d'Itàlia

Manel Capdevila: juny-2025

Web: histo.cat

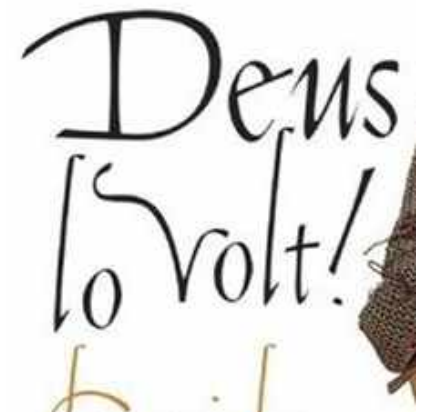

"Whoever writes the present, writes the past, and... whoever writes the past, writes the future." (George Orwell , pseud. d'Eric Blair)

("Qui escriu el present, escriu el pasat i... qui escriu el pasat, escriurà el futur.")

"La història l'escriu el que guanya, d'aquí l'aforisme de George Santayana:

"El poble que no coneix la seva història.., es veurà obligat a repetirla..."

Dens
lo Volt!

Cronologia

ANTECEDENTS

Ferrarius = Liber Ignium

Marcus Graecus: Liber Ignium at comburendos hostes

Berthold Scwarz: No va existir... Llegenda

Roger Bacon: Formula en anagrama

Albertus Magnus

CATALUNYA

Enderrocament Muralla de Majurqa

Cohets de Museros i D Fayles Muralla València

Lluminàries de Jaume II

Lluminàries de Jaume III

Biblia PARVA

Magranes d'Alfons el Magnànim i Liber Elegantiarum

Pólvora cata lana a la Conquesta d Granada

La pólvora catalana

“Pólvora” en castellà *VE DEL CATALÀ PÒLVORES*

“Salitre” en castellà *ve del català “salnitre (DRAE)*

Alquímia: *necesària per a la purificació del SALNITRE*

IDIOMA	(Explosiu)	(dust)	(powder)
CATALÀ	PÓLVORA	POLS	PÒLVORES
CASTELLÀ	PÓLVORA	POLVO	POLVOS
PORTUGUÉS	PÓLVORA	PÓ	PÓS
FRANCÉS	POUDRE	POUSSIÈRE	POUDRE
ANGLÉS	GUN-POWDER	DUST	POWDER
ITALIÀ	POLVERE	POLVERE	POLVERI
ALEMANY	PULVER	PULVER	PULVER

Quins altres pobles del món celebren amb més profusió de pólvora les seves festes populars, que la Xina i el País Valencià?

La pólvora catalana: Setge a Granada

*“e faltó pólvora en el real, mandó el rei una galera por pólvora a Valencia i prestamente fue venida con ella..”
Andrés Bernáldez *història dels RRR.CC D. Fernando i Doña. Isabel* (Imp. J. Geofrin. Sevilla 1869. Tl1 C. 813).*

Una altre font diu Barcelona. Important el detall, diu el rei, no la reina... Estaven assetjant Màlaga (1487), només cal mirar el mapa, Cadis i fins i tot Sevilla estaven molt més aprop que no pas València, el motiu és irrefutable, aquest fet vol dir que cinc anys abans del descobriment d'Amèrica, en plena conquesta de Granada, la pólvora encara la feien a València i Barcelona i no a Castella (només Catalunya disposava de salnitre), i per extensió també les armes de foc, ja que no serveixen de sense aquella...

El salnitre català.- I Collbató i Montpeller

DRAE. Salitre: del catalán-provenzal salnitre

“Et in Hispania invenitur versus Aragoniam in quodam monte juxta mari”..– Michael Scott

–aquesta muntanya d’Catalunya al costat del mar només pot ser Montserrat-

Segons doncs Michael Scot (a De Alquimia, 1180?-1236?, s’en conserven tres manuscrits) l’únic lloc de la Europa cristiana ón es podia trobar salnitre – el component més important de la pólvora– era Catalunya (a les coves de Collbató conegudes des de el Neocè – cova del Rat penat–, el guano(excrements de rat penat) dipositat al llarg de milers d’anys es va convertir en salnitre per lixiviació per aigua meteórica.)

El salnitre català.- II, control=poder

- 1234, **Jaume I** disposava del salnitre *de la COVA DEL RAT PENAT* de Collbató i de Montpeller per a fabricar pólvora i atacar amb coets el castell de Museros ·
- 1289, **Jaume II** al conquerir Murcia va deixar als moros sense proveïment de salnitre a l'apoderar-se de les “coves del salitre” de Múrcia. Granada va seguir rebent per mar salnitre de Barbaria. ·
- 1413, **Ferràn d'Antequera** va guanyar al d'Urgell (setge de Balaguer) perquè tenia “ginys” i pólvora segons explica a les cartes a sa mare.
- 1487, **Ferràn el Catòlic** al tallar la sortida al mar de Granada (conquesta de Màlaga), la va deixar sense el proveïment per mar del salnitre de Barbaria per a fabricar pólvora. ·
- 1525, **Francisco I** a l'entrar en guerra amb Carlos I es va quedar sense el salnitre de Catalunya per a fabricar pólvora, així li va anar en Pavía: 3000 arcabucers catalans van massacrar a 8000 cavallers francesos amb llança i armadura ·
- 1561, **Isabel I Tudor** a l'entrar en guerra amb Felip II, es va quedar sense poder importar el salnitre de Catalunya, i va haver de pagar “300 lliures or” al capità alemany Gerrard Honrik per les “Instructions for making salpetre to growe” (el secret del “Feuerwerkbuch” -les nitraries-)

Camí sino-àrab-català de l'alquímia i la ciència

- RIPELL I Gerbert d'Orlhac
 - Rellotge Ripoll s.x
 - Xifres Rúniques Albelda s.x
- LLULL I ARNAU DE VILANOVA
- ENRIC DE VILLENA
- LLIBRES D'ALQUÍMIA MEDIEVALS
 - Platonus, Lulius, i Arnaldus
- ALQUÍMIA A CASA NOSTRA
 - Argent viu, esperit de vi

Els cohets catalans

Perquè tenint els moros la pólvora , els varem vèncer a València, Múrcia, Almeria, Màlaga, Granada?

- **DRAE. Cohete: del catalán “coet” (cúa, coa)..**
Serien les armes que van canviar la història...

- **Enciclopedia Espasa 1934**

“..Pero este hecho no significaba en modo alguno que los chinos conocieran los cañones sino que usaban flechas que tenían un cohete en su extremidad, análogamente a las llamadas falaricas, que estaban en uso en España en el año 1238, siendo empleadas por el ejército de don Jaime I el Conquistador contra el castillo de Museros...”

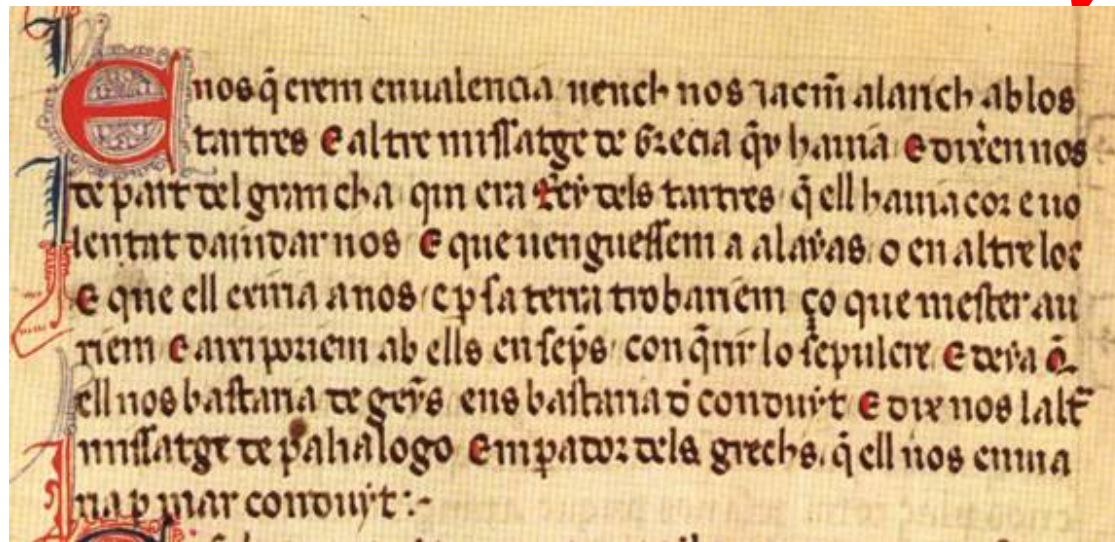
–Gerald Messadié “Les grandes inventions de l’humanité”

--Atac de Jaume I amb cohets a València el 1238

Jacme I: Ambaixada del Gran Cha

Jacme I: El llibre dels feyts

E nós que érem en ualencia uench-nos Jacme Alarich ab los tartres e altre missatge de Grècia que y havia, e dixeren-nos de part del gran cha, qui era Rei dels tartres, que ell hauia cor e volentat d'ajudar-nos, e que venguéssem a alayas o en altre loc e que ell eixiria a nós, e per sa terra trobaríem ço que mester auríem e així poríem ab ells ensems conquerir lo Sepulcre. E deïa que ell nos bastaria de “genys”, e ens bastaria de conduit. E dix-nos l'altre missatge de Palialogo, emperador dels grechs, que ell nos enviaria per mar conduit

Livre dels feyts Jacme I: Museros

Cap-XLVI. De commotione facta in populo Montispessulani zelando pro Rege, et de fuga consulum.

bona inventa tam mobilia quam immobilia, et aportato illo terribili instrumento quod ipsi fecerant fieri...

“TERRIBILI INSTRUMENTO” NOMÉS POT SER PÓLVORA

“insrument del diable” => Dante, petrarca inclus Montaigne

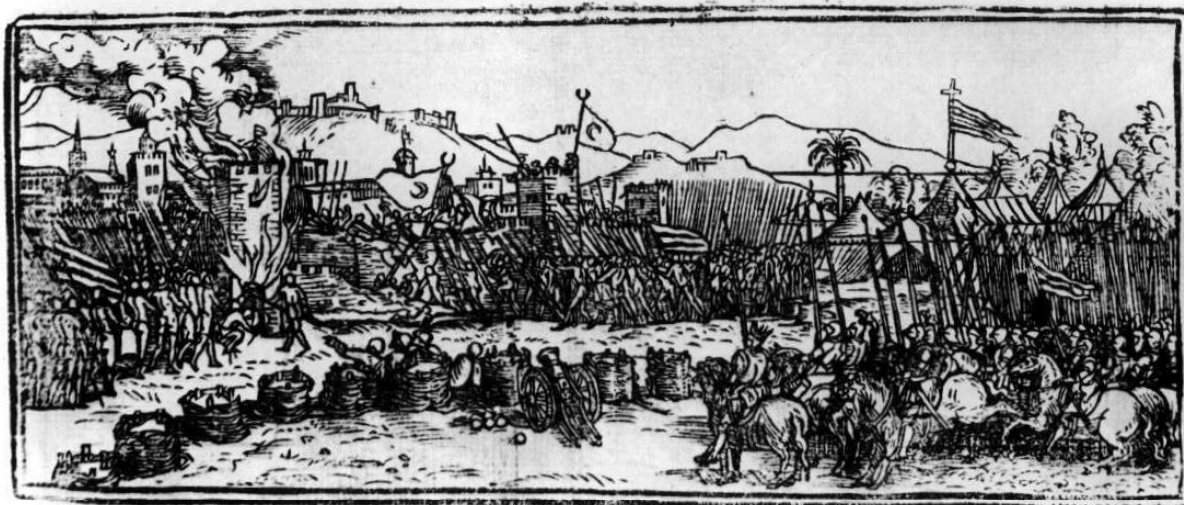
Fol-203-.._e nos faem fer segetes en semblança de filoses, e metia hoin dins estopa ab foch ences, e tiraenles los balestes a aquels orons plens de terra, e encenerense...

Contra hoc magisterium mandavit Rex fieri sagittas quasdam cum summitate concava, "sicut colus" quo mulieres nere communiter consueverunt, et implebantur stupa et "scintilla" ignis apponebatur, et iaciebant eas ballistarii contra vasailla terra plena, et inflamata sunt et consumpta.

Sci.Ignis apponebatur => ACTIVADES AMB ESPURNA DE FOC

Colus=Roca filosa=Fus=Fusée=Roquette =Rochetta=Rocket

Llivre dels feyts Jacme I: Boatella

Doc-1314: et dederunt xristiani voces ad celum et magno Ímpetu proicerunt bene quingentas fáculas in vallum, quasi contemponentes supervenientes Regis Tunicii familiam, et civitati aerius et fortius cominantes.

Doc-1342:..e gitaren los de la ost ben ·D· fayles lains en lo ual..

Doc-1582: De vita & rebus gestis Iacobi I. Regis Aragonum ...

Bernardino Gómez Miedes: *"y echaron los de la hueste D cohetes sobre el valle. Con lo que las galeras de Túnez se retiraron.."*

Cohets: IAA Symposia 1970-71

Pedro Mateu Sancho (IAA Symposium, Constance, Germany, October 1970)

1238, The first reference to spanish rocketry involved King James I and the use made of rockets against the Moors In Valencia. In the Memorial de Artilleria the author observed: "In 1238 King James I of Catalonia made use of a type of bomb against the Moors in Valencia, which the chronicler calls rockets (cohetes) composed of four sheets of parchment filled with a material that would burn Instantly: these flaming projectiles were hurled by means of machines against the enemy on the beach where they burst upon dropping." Of course there is some doubt concerning the correct use of the word rocket.

Juan J. Maluquer (IAA Symposium, Brussels, Belgium, September 1971)

Thus, in the conquest of Valencia (1238) It was said (Memorial de Artilleria) that James I used a kind of bomb of inflamable material against the Moors, which, thrown against a city, exploded on impact. The chronicler named them rockets, but as Artillery Major Juan Barrios (1963) observed: "they were not rockets because they were thrown by machines."

Again in the siege of Niebla in 1262 by Alfonso X the Wise, his chronical asserted that "ingenios" (machines) threw rockets that exploded and caused the terror of the supernatural among the besieged. Some see rockets in this account, but Antonio Ballesteros Beretta (1963) in his well documented work about this Monarch conceded only: "some believe that gunpowder was used for the first time in this siege of Niebla"

Lluminària o alimara de cistella

Festes catalanes i cohets (1)

Lluminàries = Alimares = focs artificials

- 1276-1313, Jaume II Lluminàries per les festes (1310)..
- 1315-1349, Jaume III Lluminàries per les festes (1320)..
- 1436, Festes del Corpus i Sta. Tecla a Tarragona
- 1439, Festes de Tortosa en terres de l'Ebre
- 1460, València (Prohibició de fabricació)
- 1506, Gran Capità , “Son les lluminàries de la Victòria”
- 1582, Santa Teresa de Cardona , “Fundaciones”
...como hubo tantos tiros de artilleria y cohetes,
después.. A Castella no hi havia cohetes
- 1547-1617, Cervantes, 2ª part Quixot: *el caballo lleno de cohetes tronadores boló por los aires*

Festes catalanes i cohets (2)

Lluminàries = focs artificials

- 1495-1713: (Comminges-Juan Vitrian)..”*Las fiestas de las luminarias de Venecia en el mundo tienen fama; y los fuegos, que con los boladores en el aire vuelan como aves, en las aguas nadan como pezes todo resplandeciente, todo brillante suelo y cielo*”

Fer xerinola = Cerinyola

*Cristòfor Despuig, Col·loquis de Tortosa..
després de la batalla posà en boca del Gran Capità
defensant a uns catalans menyspreats pel seu
interlocutor: "... esos dos caballeros... si no fuese
por ellos no tuviéramos hoy... que comer*

Bombarda, arc de tró, arc-ab-burs

- **Casariego:** “..del tubo de la bombardarda, llamada tomba o caña, otro tubo que encajaba en él, llamado “mascle” o servidor”.
- martinet, artilleria, fogó, canó, cantonera, caçoleta, baqueta, bombeta, caxeta, portavis, pedreñal
- Les armes de foc van agafar el NOM d'armes clàssiques de torsió o contrapés: giny, trabuc, passavolant, san miquel, espingarda, arc de tró, balista de tró..
- 1359. Guerra dels dos Peres – Setge de Barcelona
... e la nostra nau desparà una bombardarda e ferí en el castell de la dita nau de Castella...(Crònica de Pere el Cerimoniós)
- 1324 (Aràntegui Sanz). Document que havien de signar els capitans de les galeres: no vendre les bombardes (sortides del magatzem de bombardes de Barcelona) a cap país estranger sota pena de mort..

L'arquebús català

Vindria del terme.. "arc-ab-burs"

Entrada a la British Encyclopaedia primigènia (1771)

..Inventat a Espanya a mitjans del segle XV

Hi ha un vuit històric de documentació d'uns 160 anys
(1359-1520)

Maximilià: a "Dornach" (1499) no en tenia

=> sucumbeix contra les piques suïsses

Ferràn el Catòlic: Seminara (1495), Cerignola (1503),
Garellano

Gran Capità: Un arcabús de rera-càrrega "fet a la C.
d'Aragò" li és presentat al tornar d'Itàlia (Casariego)

Carles I: Pavia (1525) 3000 arcabussers van matar
8000 cavallers francesos amb armadura i llança.

Francesc I presoner - tractat de Barcelona (1526?)

Les armes de mà catalanes

Les armes que van canviar la història....:

- Perquè tenint els moros la pólvora , els varem poder vèncer a València, Múrcia, Almeria, Màlaga, Granada.
- Armes de mà primitives K1 i K2 Catàleg de la R.A.M (S.XIX)

“pertenecieron al rey Jaime I ... cosa que no puede ser..
Juan Crooke i Navarrot director de la Real Armeria de Madrid

- Coets als atacs de Museros i Boatella

(Primers documents cristians en PAPER => Jaime I)

(Primer molí de paper d'Europa => Xàtiva 1150.. Al-Edrisi)

Magranes de Pòlvora catalana

Alfons el magnànim – Campanya de Nàpols

(1433) L'estol d'Alfons el magnànim que salpà cap a Sicília, va carregar a Barcelona moltes “granades de mà” primitives (200.000 unitats!!).

«“...Encara portava .CC. mília magranes de coure plenes pólvora, e com hi metien foch fien gran remor , e, com se trenquaven los troços, fien tant de mal que metien per terra a quants toquaven...” .»— Melcior Miralles: Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim .

Joanot Martorel: TIRANT LO BLANC

lo foch fonch tan gran e tan spantable que tots ne stauen admirats de les grans flames que lançaua (cap . 12 , col . 1)

Joan Esteve: LIBER ELEGANTIARUM

Aparellen fochs artificiosos, ço es fochs grechs en diverses magranes amagats

ignes qe artificiosos paravant variis modis reconditos

Magranes de Pòlvora catalana

El « pedreñal » català

Al Quixot, Cervantes en descriure el bandoler Roc Guinart diu: “llevaba cuatro pistoletas a la cintura que en esa tierra llaman pedreñales”.

Va donar origen al nom de la clau de “pedreñal” o Miquelet 1567:.. su escopeta de rastrillo..d’ús molt comú a Xàtiva i a València els fets d'armes que relata Ginés Pérez de Hita a “Guerras civiles de Granada”

HI HA MÉS DE 1500 PUNXONS CATALANS:

Prat, Armanguer, Coma, Mas, Esteva, Gabiola, Rovira i Pere Carbonell (revòlver amb clau de Miquelet de 1702), Soler, Eudald Pous, Eudald Molas, Llorens i Josep Deop, Josep Giu, Vila, Miguel de Segarra, Soler , Ysidro Soler-, Eduard Pons, Sèria i Jacint Jaumandreu, Lucas de Ros

Arquebussos d'Itàlia i Amèrica

Alemanya

No hi ha producció massiva amb data anterior a 1495, 1503, 1525. “Dornach” (1499)

Itàlia (Nàpols - Brescia)

Cal no oblidar que la primera va ser conquistada pel Gran Capità i la segona està a la Llombardia guanyada a Pavia.

França

No els tenia abans de 1525 => Francesc I derrotat a Pavia

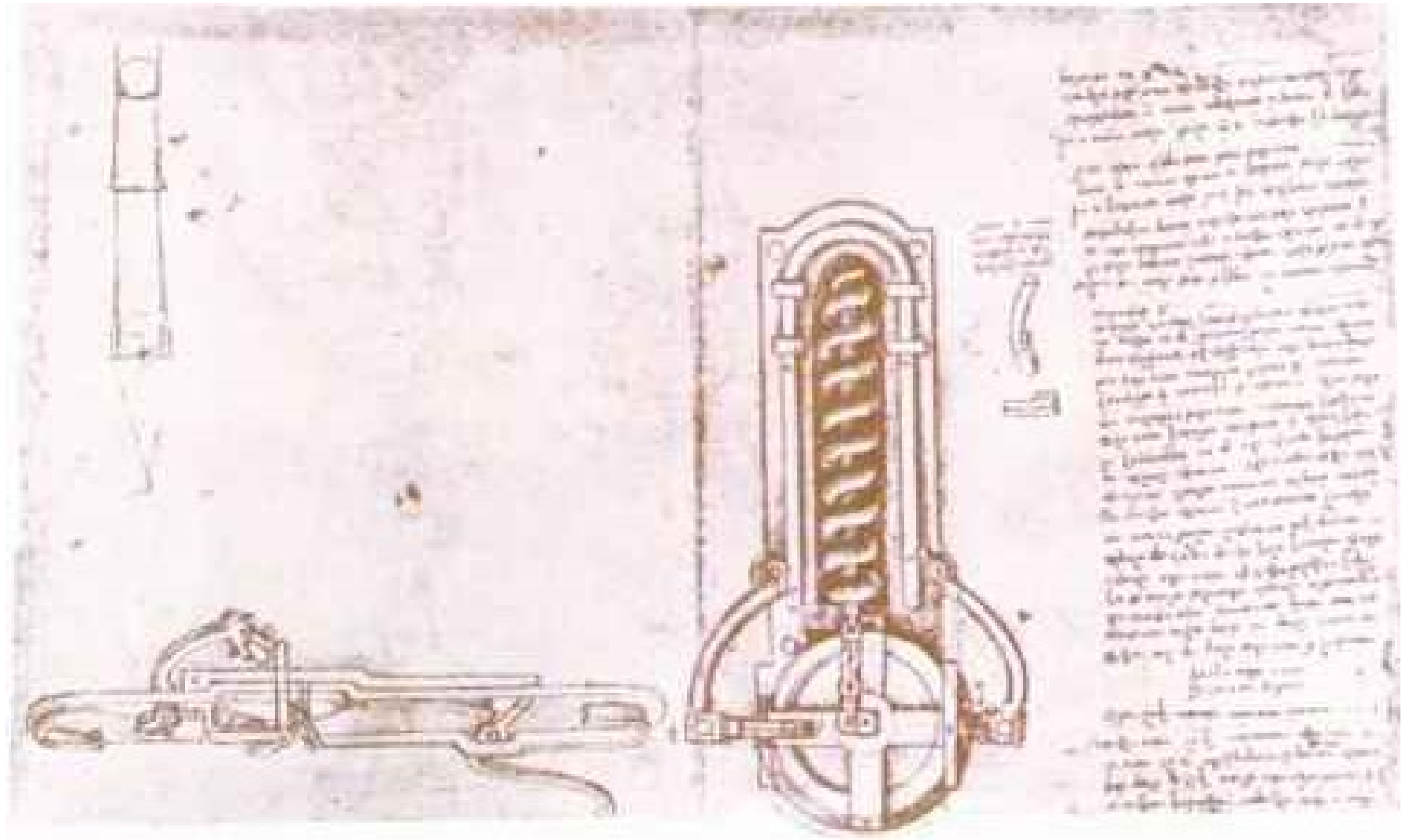
Eibar (Placencia i la vall del Deba)

La conquesta d'Itàlia és de Ferràn (era qui tenia els drets)

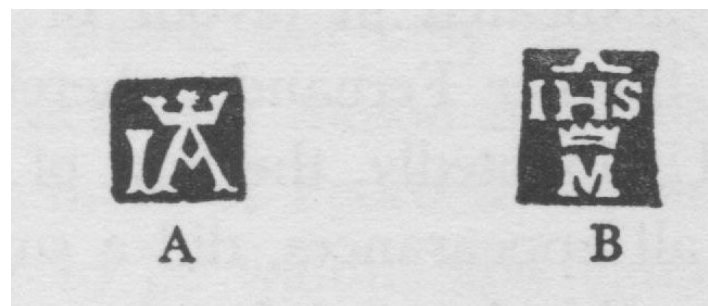
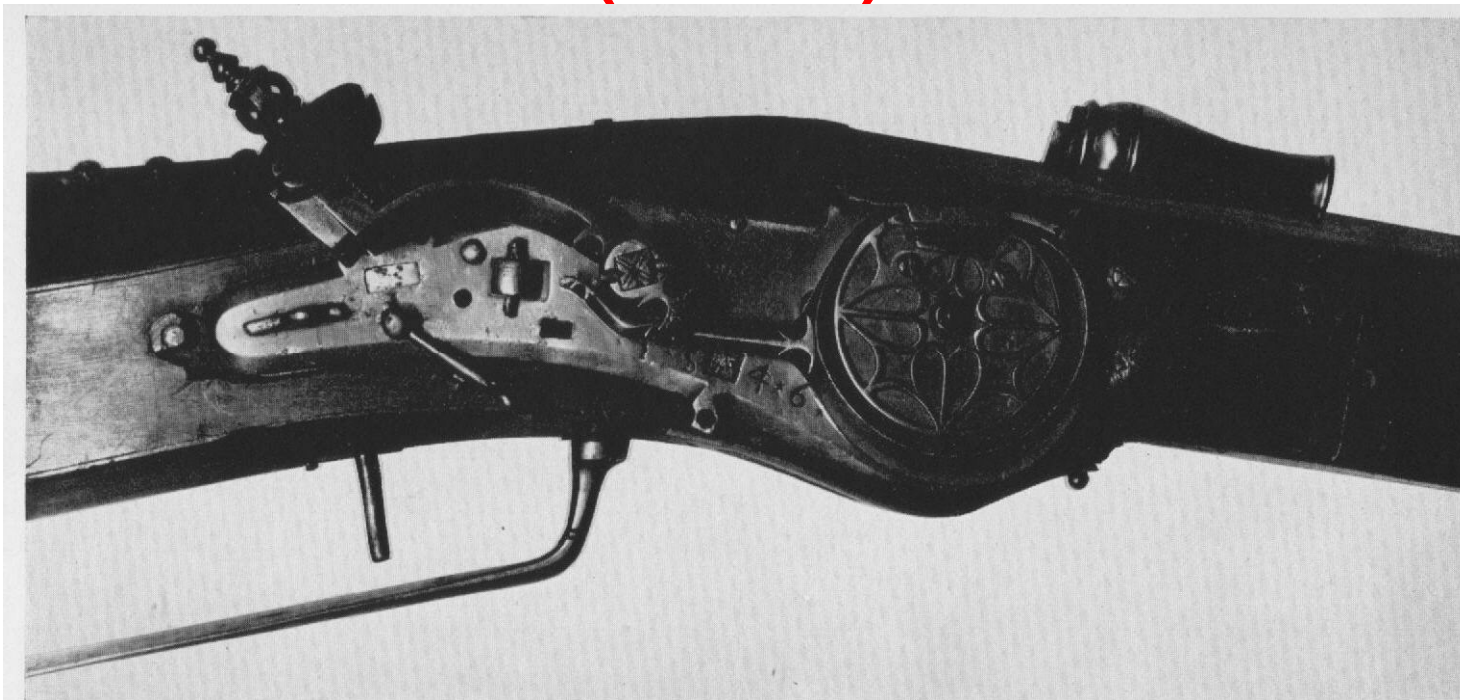
Ripoll (James Lavin i Keith Neil)

Amb les armes de Ripoll cal fer arqueologia de la història
Documents: Milers de fusells enviats als presidios de califòrnia

Clau de roda DaVinci (1510?)

Clau de roda de Montserrat (1546)

Pedrenyalers

- A partir del testimoni de l'any 1571, és possible afirmar que, des d'alguns anys abans, a València i a Xàtiva hi havia constructors d'escopetes de rastell (amb pany de pedrenyera).
- **Canoners**
- Els canoners eren els responsables de fer els canons. El material de base el proporcionaven les fargues de les dues vessants del Pirineus
- **Panyetaires**
- Els panyetaires o mestres d'obrar panys d'armes de foc, eren els responsables de fabricar el mecanisme de dispar. Un dels panys més usats durant molts anys fou el pany de miquelet. Una variant dels panys de pedrenyera.
- **Encepadors**
- Els encepadors s'encarregaven de fer la caixa o encep. Dit d'una altra manera: els encepadors treballaven la part de fusta d'una escopeta, pistola, fusell o similar.

- **Ballestes de tro documentades.**
- **1300-1426.** La primera documentació d'una ballesta de tro podria ser anterior a l'any 1300. En qualsevol cas seria anterior a l'any 1426
- *«“..., vos veets desparar una ballesta, qui es dita de tró, la qual tira una grossa pilota, e tira molt luny,... mes que es aer e fum de foch,...”.» **Biblia Parva***
- **1338.** "Ballesta de tron de ferre". Girona.
- **1347.** Pere III demana que des del Regne de Mallorca se li envien quatre ballestes de tro, pólvora i pilotes.¹
- Les ballestes de tro havien de tenir una mena de canó (prou resistent per a resistir la pressió de la pólvora) i un encep. El mecanisme de disparar encara no existia. Els primers artesans que les construïren foren els equivalents dels futurs pedrenyalers.

- **Altres armes de foc documentades**

- **1420.** Setge de Bonifacio per part de l'estol d'Alfons el Magnànim. Són esmentades les “bombardes manuals”, anomenades “escopetes”, que tiraven bales de plom.
- «*“Gli Aragonesi poi dalle gabbie degli alberi e sulle torri dei navigli, senza posa, spesseggiavano con dardi, misti a bombarde metalliche a mano, introdotte in una canna simile a un fucile, chiamata schioppetto, con la quale chi portavala colpiva con una pallottola di piombo spinta dalla violenza del fuoco”.*»— *Istoria di Corsica-De rebus corsicis (en llatí i italià)*. Per Pietro Cirneo.
- **1431:** Escopetes esmentades per Alfons el Magnànim, com a arma coneguda i necessària.^[12]
- «indica que el rei Alfons el Magnànim«en 24 de mayo de 1431 empenó al Bizconde de Ala [sic: per Illa] la ... que, desta hora en avant, dins trenta dies, tingueu bones y a punt llurs armas, so es, ballestes o **escopetes**, y assó en pena ...”»— Els castells catalans - Volum 5 - Pàgina 934; Català i Roca, Pere

- **1433.** L'estol d'Alfons el Magnànim va carregar a Barcelona:
 - 10.000 espingardes (“Més, portava .X. mília espinguardes, que lançaven les pedres de coure, axí com una nou”).
 - 200 bombardes manuals (“Encara portava .CC. bonbardes xiques: cascuna lançava quatre o .V. rotlons de coure, e tiraven-ne axí com de huna balesta”).)
- **1492.** "Las primeras escopetas se vieron en España en 1492".
- **1543.** "...disparasen las **escopetas de pedernal**...".
 - La cita anterior, d'un llibre del segle XIX, tradueix malament una referència de 1565, molt més propera als fets.
- *«“...Animosamente saltorno in terra, sparando tutti gli **archibugetti à ruota** che avevano, onde i Francesi colti alla sprovista, molti di loro furono dalle archibugiate morti e **spaventati**...Terzo Libro, pàgina 126.»— La historia de fatti di Cesare Maggi da Napoli, per Luca Contile*

•

- **1555.** “Escopeta a so de ballesta desparada ab nou”.
- **1561.** Memorial de Joan Copeu, escopeter i arcabusser de Vilareal, de les reparacions dels “arcabusos escopetes” del Consell de Vilareal. És interessant per la terminologia associada a les armes de foc de l'època. *Termes: tornets, galetes, mires, punts, ametes, caixes dels arcabusos, fogons, claus de colp*
- **1571.** Escopeta de rastell del guerrer sarrahí el Tuzaní, a
- «Una buena espada en un tahalí bien hecho, su **escopeta de rastrillo**, también muy buena, y que él sabia manejar, porque había estado muchas veces en Valencia y en Játiva, y en otros lugares donde se usan semejantes armas, y en donde compró aquella llave.»— **Guerras civiles de Granada. Per Ginés Pérez de Hita.**
- **1586.** “Constitutions fetes per la Sacra Catholica Real Magestat del Rey Don Phelip”. Prohibicions sobre pedrenyals.
- **1600.** “Depuis vingt ou trente ans, l'on appelle **Petrinals** de pareils instruménets...Et l'on croit que ceste arme soit invention de bandouiller des monts Pirenees.”. **Origines des Chevaliers, Armoiries, et Heraux (etc.). Per Claude Fauchet.**

Tractat de Barcelona (1493)

Tractat de Barcelona (1493)

El Tractat de Barcelona va ser un acord de "pau per territoris" pactat a Barcelona el 19 de gener de 1493. El signaren per una banda el rei de la Corona d'Aragó Ferran II, juntament amb la seva esposa Isabel I de Castella, i per l'altra el rei de França Carles VIII.^[1]

El tractat

El tractat establia que Carles VIII retornés el Rosselló i la Cerdanya, territoris ocupats pels francesos des que el 1472 havia acabat la guerra civil catalana. A canvi, Ferran II i Isabel I es comprometien a no ajudar els enemics dels francesos, els quals defensaven el Regne de Nàpols de la influència gala.^[1] Només es van reservar el dret d'assistir al Papa de Roma, que quedava així fora d'aquesta provisió.^[1] En aquells moments França estava planificant la invasió del sud de la península italiana.

El 13 de setembre de 1493 Ferran i Isabel entraren a Perpinyà acollits amb entusiasme per la població catalana.

Conseqüències

Malgrat el tractat, el 1495, Ferran s'oposà a la conquesta francesa de Nàpols formant la Lliga Santa. El 1500, ja amb Lluís XII, el regne de Nàpols es dividí, i el 1504 fou conquerit pel rei d'Aragó gràcies al Gran Capità Gonzalo Fernández de Córdoba. Ferran es posà al costat dels adversaris del rei de França en els afers d'Itàlia (primer de Nàpols i, més endavant de Llombardia) i aleshores s'inicià una lluita constant entre la casa reial de França i els sobirans hispànics, que havia de prosseguir al llarg dels segles XVI i XVII.

Dela mateixa manera, Els Comtats esdevingueren un camp de batalla gairebé permanent entre exèrcits francesos i catalans. El 1496 els francesos prengueren i saquejaren Salses. L'any següent Ferran II va fer edificar un nou castell, la millor fortalesa de l'època, i va fer reforçar les muralles i els castells de Perpinyà i de Cotlliure. Aquestes obres feren fracassar la ofensiva francesa del 1502.

Regne de Jerusalem

Amb la caiguda de Ruad el 1302, el Regne de Jerusalem va acabar de perdre el que li quedava de les seves possessions a la costa d'Orient mitjà, la seva possessió més propera a Terra Santa va passar a ser Xipre. Enric II de Jerusalem va conservar el títol de rei de Jerusalem fins a la seva mort el 1324, i els seus successors, els reis de Xipre, van continuar reclamant la seva titularitat, fins que Xipre va caure en mans otomanes

Enric IV d'Anglaterra va fer un pelegrinatge a Jerusalem el 1393/4, i després es va comprometre a dirigir una croada per recuperar la ciutat, però ja no va emprendre cap campanya abans de la seva mort el 1413.

Per decisió papal -> Carles I d'Anjou

Mentre Nàpols va ser un feu papal, els papes acceptaven sovint el títol de rei de Nàpols i també de "rei de Jerusalem", quedant la història del títol lligada al Regne angevi de Nàpols, ja que el seu fundador, Carles d'Anjou, havia comprat el 1277 els drets al tron de Jerusalem a Maria d'Antioquia. A partir d'aleshores, aquesta reclamació al Regne de Jerusalem va ser tractada com part de la corona de Nàpols,

Per dret de conquesta -> Alfons el Magnànim

La filla de Carles III de Nàpols, Joana II de Nàpols, cedeix els seus drets en el testament a favor d'Alfons el Magnànim que tot i això ha de fer la guerra contra René d'Anjou (rei de 1420-1434), posa setge a Nàpols, al escapar René per una pora amagada, ocupa el palau el 1435 i esdevé rei de Nàpols "per dret de conquesta". El succeeix el seu fill bastard Ferrante (Ferran I) i després Alfons II i Ferran II de Nàpols. Calixt III (Alfons de Borja), no vol coronar Ferrante com rei de Nàpols, però al morir el succeeix Pius II que acaba legitimant Ferrante com Ferran I de Nàpols.

Alfons II després de ser investit pel Papa Pius II abdica a favor del seu fill Ferran II de Nàpols. Però l'any 1495 després tractat de Barcelona de 1493 Carles VIII de França comença la invasió de Lombardia i Nàpols amb Charles d'Amboise al comandament de totes les forces. Curiosament Lleopard morirà al Clos Lucée al Castell d'Amboise-Ferran II de Nàpols. Amb la invasió per les tropes franceses de Carles VIII.

Per dret de conquesta -> Ferran el Catòlic

La ciutat de Nàpols va ser assetjada i Ferran II es va veure obligat a fugir a Ischia, on va organitzar una lliga catalana contra el rei francès. A la sortida d'aquest de la capital napolitana (1496), Ferran II el va vèncer amb l'ajuda de les tropes catalanes sota el comandament del Gran Capità, i al morir Ferran II, el tron napolità, ja va poder passar a Ferran el Catòlic.

Hi ha una Real orden de Felip VI del 2015, governant en Rajoy, que pretén situar en aquest nomenament l'origen del dret al títol de rei de Jerusalem, quan ja el tenia el Magnànim heretat de Joana II, en el seu testament, apart que segons en Llauredó hi han referències de que Catalunya ja hi tenia dret abans abans d'Alfons..

Batalla de Cerinyola (1503)

Batalla de Cerignola

La batalla de Cerignola, que va tenir lloc el 28 d'abril de 1503 va ser un enfrontament bèl·lic entre les tropes franceses i hispàniques, amb victòria de les segones, durant la Segona Guerra de Nàpols,^[1] en el que avui és la ciutat de Cerignola (província de Foggia, Itàlia), aleshores una petita vila sobre un turó i protegida per un fossat i un talús aixecat per les tropes de la Corona d'Aragó, prop de l'antiga Cannas^[2] on Hannibal va vèncer als romans el 218 aC. (20km).^[3]

Antecedents

Lluís d'Armagnac, comte de Guisa, duc de Nemours i virrei de Nàpols (des de 1501) comandava les tropes franceses, fonamentalment cavalleria pesant i piquers suïssos, i Ramón Folch de Cardona, més conegut com el *Gran Capità*, comandava les tropes de la Corona d'Aragó.

Exèrcit hispànic

Les forces hispàniques estaven formades majoritàriament per infanteria, composta per arcabussers, ballesters i piquers. La cavalleria era escassa en comparació amb altres exèrcits, i estava formada per cavalleria lleugera i cavalleria pesant. L'artilleria disponible constava d'unes 13 peces disposades en un petit turó que s'alçava després del fossat i el talús (format per la terra extreta al cavar la fossa) que protegien Cerignola.

Exèrcit francès

En el cas de Cerignola, les tropes franceses, comandades pel duc de Nemours, s'agrupaven en quatre grans blocs. A l'avantguarda, hi havia la cavalleria pesant, separada en dos grups d'uns 1.000 genets cada un. Es trobava al comandament del mateix duc de Nemours. Després d'ells es van situar 3.000 piquers mercenaris suïssos, comandats per Chადieu. Immediatament després, en un altre gran grup de 3.000 homes, es va situar la infanteria gascona. Al capdavant de la infanteria es van situar les 26 peces d'artilleria que disposaven. Finalment, la cavalleria lleugera, comandada per Yves d'Allegre, esperava orientada cap al flanc esquerre en el sentit d'avanç de les tropes.

FER XERINOLA - LLUMINÀRIES - ALIMARES

Fent xerinola, P. S. Krøyer, 1888.

Fer xerinola vol dir, segons el **DIEC** i en la seva accepció col·loquial,^[1] fer festa i divertir-se fent tabola.

Aquesta locució es va començar a usar a partir del triomf en les batalles de **Cerignola**^[2] i **Garellano**, després de la frase del **Gran Capità** en esclatar, a plena llum del dia, dos carros amb tonells de pólvora: "Bon anunci amics, que aquestes són les lluminàries de la victòria"-on ens diu que les lluminàries eren coets, no teies enceses.^{[6][7][8]} Aquestes batalles van ser guanyades pels **terços** del **Gran Capità** en la **segona guerra de Nàpols**, on segons diversos autors hi havia molts catalans; un d'ells és **Cristòfor Despuig**, que després de la batalla posà en boca del Gran Capità defensant a uns catalans menyspreats pel seu interlocutor: "... esos dos caballeros... si no fuese por ellos no tuviéramos hoy ... que comer".^[3]

Cervantes, a la seva obra *Coloquio de los perros*, empra la paraula *chirinola* en el sentit d'embús, tràfec de persones no gaire respectables: "... saqué de la plaza a toda la cherinola desta historia ..."^[4]

Història

Durant la **segona guerra de Nàpols**, a la **batalla de Cerinyola** (1503) van esclatar en ple dia dos carros amb bótes de pólvora, espantant als soldats dels **terços**; el **Gran Capità** els animà dient: "Bon anunci amics, que aquestes són les **lluminàries** de la victòria".^{[5][6]}

Un cop guanyada la batalla es va fer una gran celebració; d'aquí ha passat al costumari popular com *fer xerinola*.^[2] La catalanitat dels soldats dels **terços** queda demostrada atès que l'expressió amb el sentit de "fer festa" només ha perdurat a Catalunya a part de la frase del Gran Capità, abans esmentada, defensant a uns catalans menyspreats pel seu interlocutor: "... esos dos caballeros... si no fuese por ellos no tuviéramos hoy ... que comer".^[3]

Xerinola i el Nadal

Tant mateix la "xerinola" que es fa durant les festes de Nadal es va associar a Catalunya amb una campanya de publicitat. Heus aquí la cita de la lletra (versos i cançó d'un famós espot de propaganda del temps de la ràdio)^[7] emprada durant la campanya de Nadal::

«	... Ara ve Nadal matarem el gall farem xerinola i beurem xampany ...	»
---	---	---

Lluminàries de Venècia

LLUMINÀRIES D'ARTIFICI - ALIMARES

El terme **lluminària** o **alimara** segons el DCVB, té també una accepció històrica com a "**foc d'artifici**".^{[1][2]} De fet, de forma oficial, el terme (*lluminària*) s'accepta solament en el sentit de **llum**,^[3] i així la seva accepció d'"**artifici**", ha estat rebutjada (o oblidada) pels **historiadors** i **filòlegs** al llarg de dècades.^{[4][5]}

A Catalunya es va emprar el terme antic de "festes de lluminàries" per indicar "festes de coets", ho demostren els manuscrits de Jaume II, amb grans despeses en lluminàries a les festes i celebracions, amb unes quantitats de "sous" pagats -el sou de tot un any d'un majordom reial per pagar les lluminàries d'un dia-, només justificables per l'elevat cost de la pólvora, ja que aquestes altes despeses són impossibles de justificar tant si eren per pagar les teies de cremar a les cistelles de ferro forjat de la foto (sic DIEC: lluminària), com les espelmes o llànties per posar als terrats i teulades.

Ho prova també la frase del **Gran Capità** en esclatar, a plena llum del dia, dos carros amb tonells de pólvora: "*Bon anunci amics, que aquestes són les lluminàries de la victòria*".^{[6][7][8]}

Però la referència històrica directe que hi ha a la traducció de les *Memòries de Philippe de Commynes* (guerres d'Itàlia < 1506) feta per l'inquisidor Juan Vitrian el 1713, avala totalment aquest altre significat de "**foc d'artifici**".^[2] ja que a part de la descripció ("*que con los boladores en el aire vuelan como aves*"), són per se universalment conegudes les famoses **festes de lluminàries de Venècia**.^[2]

« ...Las fiestas de las luminarias de Venecia en el mundo tienen fama, por lo artificial, y mucho mas por lo natural, luciendo por muchas mas, las que son, ya en las primeras figuras sobre las techumbres y altos chapiteles, ya en las segundas figuras por la representacion de las aguas, que como en espejo se miran los fuegos, que con los boladores en el aire vuelan como aves, en las aguas nadan como pezes todo resplandeciente, todo brillante suelo y cielo..

Tractat de Barcelona (1529)

El tractat de Barcelona de 1529 va ser un acord signat entre Climent VII i l'emperador Carles I el 29 de juny de 1529. Va ser una conseqüència directa de la victòria de Carles I sobre Francesc I en la batalla de Landriano,^{[1][2]} durant la Guerra de la Lliga de Cognac (una de les anomenades *guerres d'Itàlia*), que va posar final a les aspiracions de Francesc I al domini del nord d'Itàlia.

Antecedents

Després de les victòries imperials, els estats italians van reaccionar contra el domini de Carles, i el maig de 1526 Venècia i la República de Florència es van unir a la lliga de Cognac promoguda per França.

El papa, en canvi, veient els esdeveniments, va abandonar la lliga de Cognac i va fer les paus amb Carles. La reconciliació formal i pública entre Climent VII i l'emperador es va dur a terme en el document final signat entre el papat i Carles en el tractat de Barcelona del 29 de juny de 1529; va ser enviat a Roma mitjançant l'emissari imperial Lluís de Praet.^[3]

Acords

Mitjançant el tractat de Barcelona, l'emperador va reconèixer el poder dels Sforza a Milà, va retornar els Estats Pontificis al papa, es va comprometre a procurar el restabliment de Ravenna, Cervia, Mòdena i Reggio, que havien estat arrencades de la seu de Roma per Venècia^[3] i finalment la promesa clau de l'emperador va ser el compromís per a restablir els Mèdici a Florència per la força de les armes, en la persona d'Alexandre de Mèdici (setge de Florència).

Conseqüències

Pel document de Barcelona del 16 de juliol 1529, el papa va renunciar a la lliga de Cognac (Venècia també s'hi va afegir retomant territoris i pagant indemnitzacions), i va renovar en profit de Carles importants privilegis fiscals que abans ja havien gaudit els reis d'Espanya, a part de l'absolució atorgada a tots els que havien participat en el saqueig de Roma, als quals havia excomunicat.

La importància del tractat de Barcelona rau en el fet que va deixar Francesc I sense dos dels seus principals aliats de la lliga de Cognac, preparant doncs el terreny per a la pau de Cambrai que es va signar al cap d'un mes, el 5 d'agost de 1529.

Setge de Florència

El **setge de Florència**, iniciat a la tardor de 1529, com a conseqüència del **tractat de Barcelona**, entre l'Emperador Carles i **Clement VII**, és un dels últims episodis de la **Guerra de la Lliga de Cognac**. Un gran exèrcit del **Sacre Imperi Romanogermànic** i **Espanya**, comandat per **Filibert de Chalon**, el **príncep d'Orange**, va envoltar la ciutat i després d'un setge de gairebé deu mesos, en va prendre possessió. Amb l'ocupació de la ciutat es va derrocar la **República de Florència**, instaurant als **Mèdici** al tron amb **Alexandre de Mèdici** com a **Gran Duc de Toscana**.

Antecedents

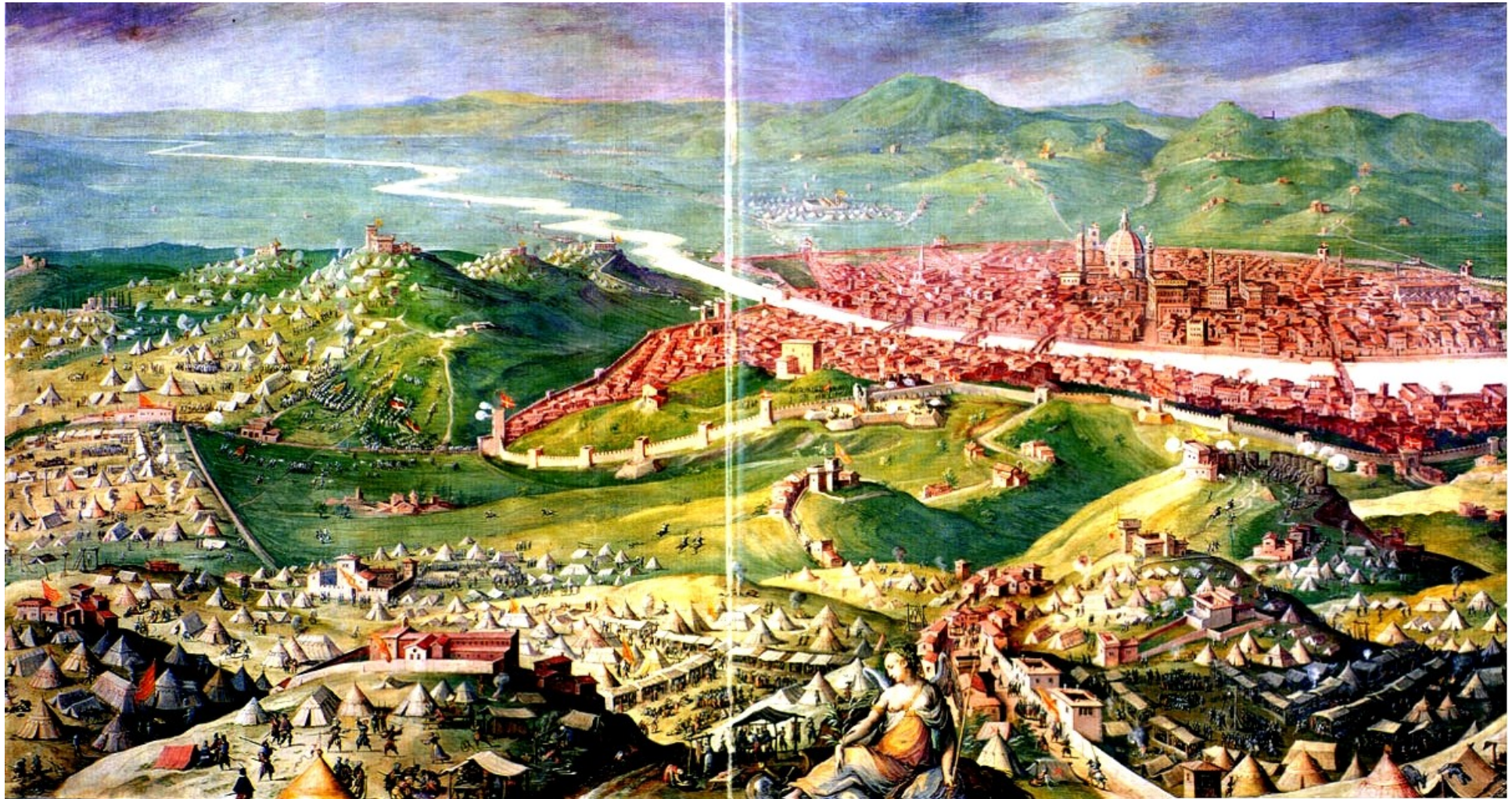
Un cop acabat el **saqueig de Roma**, els **florentins** van proclamar la república expulsant als **Mèdici** per segona vegada el **16 de maig de 1527**, així doncs els Mèdici, es van veure obligats a abandonar la ciutat.^[1] El nou govern es decantà del costat de **França** en la seva guerra de la **Lliga de Cognac**, però les derrotes franceses al **setge de Nàpols** el 1528 i la **batalla de Landriano** el 1529 va obligar **Francesc I de França** a signar la **Pau de Cambrai** amb l'emperador **Carles V del Sacre Imperi Romanogermànic**. Quan el **Papa Climent VII** i la **República de Venècia** van fer les paus amb l'Emperador, Florència es va trobar aïllada i Carles V, després de pactar-ho amb el Papa en el **tractat de Barcelona (1529)**, va ordenar als seus exèrcits posar a Florència sota setge per tal de restaurar els **Mèdici** al poder en la figura d' **Alexandre de Mèdici**, nebot del sobirà pontífex (fill seu segons alguns^[2] encara que oficialment fill de Llorenç).

Desenvolupament tàctic

Els preparatius per la defensa de Florència incloïen la reducció d'alçada de les torres, que ja havia començat el 1526, per evitar que hi desapareixin els canons, i l'aplanament del terreny proper a les muralles per evitar que s'hi amagués algú.^[3] La república va poder resistir la invasió durant uns mesos, però finalment, degut a la traïció dels mercenaris que havien contractat, va haver d'abandonar **Volterra** als imperialistes.

Amb la mort del seu millor capità, **Francesco Ferruccio**, executat per les tropes imperials després de la **batalla de Gavinana**, els **republicans** van perdre les últimes esperances. La ciutat va capitular el **10 d'agost de 1530**.

Setge de Florència (Vasari)

Alexandre el Moro (Vasari)

Alexandre de Mèdici, anomenat *el Moro*, (Florència, República de Florència 1510 - íd., Ducat de Florència 1537) fou un membre dels Mèdici que va esdevenir **duc d'Urbino** entre 1519 i 1527, **senyor de Florència** en dues ocasions entre 1523-1527 i entre 1530-1532, i finalment **duc de Florència** entre 1532 i 1537.

Orígens familiars

Va néixer el 22 de juliol de 1510 a la ciutat de Florència sent el fill il·legítim de Llorenç II de Mèdici^[1] i d'una serventa anomenada Simonetta de Collavechio, tot i que molts erudits actuals donen per fet que fou fill il·legítim de Giulio di Medici (futur papa Climent VII) i una esclava de Núbia (al retrat principal, pintat per Vasari, es pot apreciar el seu cabell encrespat típic dels africans).^{[2][3]}

El seu sobrenom es deu al suposat origen musulmà de Simonetta de Collavechio.

Ascens al poder

L'any 1519, a la mort de Llorenç II de Mèdici, el cardenal Giulio di Medici fou nomenat senyor de Florència, si bé aquest abandonà el càrrec el 1523 en esdevenir papa amb el nom de Climent VII. Enlloc seu nomenà successors de manera conjunta a Alexandre (fill seu segons alguns^[2] encara que oficialment fill de Llorenç) i al seu cosí^[2] Hipòlit de Mèdici. Alexandre al seu torn invocà els seus drets sobre el Ducat d'Urbino, si bé el 1527 els hagué d'abandonar davant la plena sobirania d'aquest ducat per part de Francesc Maria I della Rovere.

Quan Carles V del Sacre Imperi Romanogermànic va saquejar Roma el 1527 els florentins van aprofitar del tumult per a restablir l'autèntica República de Florència i expulsar els Mèdici del poder. Tots els partidaris dels Mèdici i el regent del papa, **Silvio Passerini**, fugiren de la ciutat, i fins i tot Miquel Àngel abandonà la ciutat després d'haver millorat el sistema de defensa de la ciutat. Tot i l'enemistat de Climent VII i l'emperador, aquest últim aconseguí la pau per interessos personals i donà suport a l'acció papal de reconquerir la ciutat pels seus familiars, sent restablert Alexandre al poder de Florència l'estiu de 1530.

Va arribar a Florència el 5 de juliol de 1531 i posteriorment fou nomenat duc de Florència per Climent VII, títol que fou confirmat per l'emperador uns mesos després i que suposà la fi de la República i donà pas a l'efímer Ducat de Florència.^{[4][5]} Els seus nombrosos enemics entre els exiliats van fer córrer el rumor que el seu govern era cruel i incompetent, una asserció sobre la veracitat de la qual els historiadors no es posen d'acord. Una reminiscència que simbolitza l'opressió dels Mèdici és la *Fortaleza da Basso*, actualment el major monument històric de Florència. El 1535 l'oposició florentina va enviar el seu cosí Hipòlit a apel·lar a Carles V contra algunes accions del duc, però el cardenal va morir pel camí, un fet que fou entès per alguns com un enverinament per part d'Alexandre.^[6]

 Alexandre de Mèdici	
	
Biografia	
Naixement	22 juny 1510 Florència (Itàlia)
Mort	6 gener 1537 (26 anys) Florència (Itàlia)
Causa de mort	homicidi
Sepultura	Basilica de San Lorenzo
Residència	Palazzo Vecchio
Activitat	
Camp de treball	Política
Ocupació	polític
Altres	
Títol	Duc
Família	Mèdici
Cònjuge	Margarida de Parma (1536 (Gregorià)_
Parella	Taddea Malaspina of Massa-Carrara
Fills	Giulio di Alessandro de' Medici (♂) Taddea Malaspina of Massa-Carrara Giulia de' Medici

LLEONARD DA VINCI AL CLOS LUCÉ: UN CAPTIU DE LUXE

Títol: Leonardo da Vinci a Clos Lucé: Un captiu de luxe

Introducció

Aquest informe explora les circumstàncies que van envoltar la residència de Leonardo da Vinci al castell de Clos Lucé a Amboise, França, sota el patrocini del rei Francesc I. També examina la teoria que Leonardo no era un convidat voluntari sinó més aviat un "presoner de luxe", així com la connexió entre el seu retrat més preuat, la *Mona Lisa* (*La Gioconda*), i Isabel d'Aragó, una figura de gran importància personal per a l'artista.

Context històric

L'arribada de Leonardo da Vinci a Clos Lucé el 1516, un any després que el rei Francesc I de França recuperés Milà, l'octubre de 1515, sovint es descriu com un moviment voluntari sota el generós patrocini del rei Francesc I de França. No obstant això, l'evidència històrica suggereix una narrativa més complexa. Abans del seu trasllat a França, Leonardo havia estat sota la protecció de Gian Galeazzo Sforza a Milà, on va desenvolupar una estreta relació amb l'esposa de Gian Galeazzo, Isabel d'Aragó. Quan els francesos van envair Milà el 1499, Leonardo es va veure obligat a fugir a Pàdua. Aquesta invasió va ser dirigida per Carles d'Amboise, el senyor d'Amboise, que juntament amb els successius reis de França, es van convertir en enemics "de facto" de Leonardo. Tenint en compte aquesta història, és poc probable que Leonardo veiés Francesc I, un monarca francès, com un veritable amic.

La teoria de Leonardo com a "presoner de luxe"

La meua teoria personal, desenvolupada fa més de 14 anys, postula que Leonardo no era un hoste lliure a Clos Lucé sinó més aviat un "presoner de luxe" de Francesc I. Aquesta teoria es basa en les tensions polítiques de l'època i en el desplaçament forçat de Leonardo de Milà a Padua. Tot i que aquesta idea no ha estat àmpliament explorada, ofereix una perspectiva convincent sobre els últims anys de l'artista a França, no hi seria com a convidat sinó més aviat com a captiu del luxe

La connexió amb Isabel d'Aragó

El 2009, mentre exercia com a webmaster de *novahistoria.cat*, vaig descobrir les obres de Robert Payne i Maike Voigt Luersen, que van destacar l'estreta relació de Leonardo amb Isabel d'Aragó. Isabella, la vídua de Gian Galeazzo Sforza, va ser una figura clau en la vida de Leonardo durant la seva estada a Milà. La investigació de Payne i Voigt Luersen suggereix que la *Mona Lisa* pot no representar Lisa del Giocondo, com es creu tradicionalment, sinó més aviat Isabel d'Aragó, una dona per la qual Leonardo sentia un profund afecte.

Aquesta teoria està recolzada pel fet que Leonardo va portar una versió en miniatura de la *Mona Lisa* amb ell a Clos Lucé, indicant el significat personal del retrat. Si el subjecte fos realment Isabella, explicaria per què la pintura tenia tant valor emocional per a l'artista.